

verschenen, „uit het oogpunt der kracht of der bezieling de vergelijking kunnen doorstaan met zoo menig hoofdstuk uit de romans van Mevrouw Bosboom, waar Gideon Florensz zijn overtuiging blootlegt, zijn gemoed uitstort of zijn gebeden opzendt". Hier is inderdaad een geloofspsychologie, welke om haar scherpte en juistheid onze verwondering gaande maakt, welke het hart verwarmt en verkwikt van allen, die met haar, door Gods genade, eenzelfde geloof deelachtig werden. Deze geloofspsychologie geeft aan vele gedeelten van haar omvangrijk werk een onvergankelijke waarde.

Zoo scherp richt zij zich op haar doel, dat haardelijk haar is verweten, als zou zij daardoor het haar geschonken talent ongebruikt hebben gelaten. Met name, door schier al het gewicht van dit leven in het geestelijke te zoeken. (Busken Huet.) Dr G. Brom oordeelt, dat zij aan het preeken telkens haar scheppen opofferde, „maar", zoo laat hij er op volgen, „ze voelde zich apostel en beschouwde haar kunst als een gave om te gebruiken voor het rijk Gods".

En dan teekent hij Mevrouw Bosboom in haar ridderlijke kloekmoedigheid bij den heiligen krijg, dien zij voert, aldus: „Halfheid ligt niet in mijn karakter", mocht ze met alle recht aan Potgieter verzeeken. Wat zij ook wezen kon, hard en fel, nooit klein of vals, ze bleef nobel in haar strijd. Haar geloof heeft nooit noodig de laffe middeltjes van Van Lennep. Ze viel Rome recht van voren aan, en stond zoo sterk mogelijk in haar beginsel, dat zij zonder omwegen durfde tegemoet komen, als het spontane hart haar een oogenblikje er toe dreef. Potgieter bewonderde dezen trek in haar eerste optreden: „Mijn voorname doel is geweest, te werken op de consciënties", verklaarde zij van haar Leicester-cyclus en kon ze van ieder werk verklaren. „Vóór alles was ze godsdienstig propagandiste".²⁾

Dr Wilkens, die in zijn bijzondere briefwisseling voortdurend met buitengewone geestdrift van het protestantsch-evangelisch karakter harer scheppingen spreekt, geeft van haren literairen arbeid in een brief aan Mevrouw Groen van Prinsterer, Februari 1878, 't volgende treffende getuigenis: „Das endlich die reichbegabte Frau auch die köstliche Perle gefunden hat und im Hafen der ewigen Wahrheit mit ihrem Schiffelein vor Anker liegt, giebt ihren Werken noch ein Salz des Himmelreichs und macht Sie zu Sendboten des Kreuzes".³⁾

Nog één getuigenis voegen wij hieraan toe. Albert Verwey verklaart: „Zij en Da Costa hebben voor het Christelijk-Protestantsch Nederland meer betekend dan wie ook van hun tijdgenooten."

Niemand zal er zich nu over verwonderen, als wij zeggen, dat uit de diepe en wijde zee van haar geschriften vele kostelijke parelen kunnen worden opgevocht, welke zeer gewichtige Evangelisatiemotieven bieden. De uitdrukkingen, die wij in de citaten spatieerden, toonen zulks duidelijk aan.

Mevrouw Bosboom is niet alleen een evangeliste met de pen, zij is dat allereerst door haar Christelijken levenswandel. Tusschen deze beide is een zeer nauwe betrekking, als die tusschen den wortel en de plant, die er uit opgroeit. De beweeggrond tot haar Christelijk literarischen arbeid ligt in haar persoonlijk geloofsleven. Hier staan wij dadelijk voor het grootste en belangrijkste Evangelisatiemotief, n.l. dat wij altijd, overal en in alles ons als Christenen moeten doen kennen.

Wij zien Bosboom-Toussaint telkens met kloekmoedigheid opkomen voor haar geloofsovertuiging tegenover hen, die zich niet ontzien, openlijk te schenden, wat den Christen heilig en dierbaar is. Deze getrouwe belijdenis heeft haar ook de smaadheid om Christus' wil doen dragen. Daarop wijst haar klacht, dat zij in 's Gravenhage zoo geïsoleerd is. Zij had het daar zoo heelmaal anders dan in Alkmaar, waar zij in zekeren zin het middelpunt was. Zij leed er onder, dat zij in de residentie geen aansluiting met dichters en schrijvers kon vinden.⁴⁾

In de dagen der week was haar plaats voor de eenvoudige schrijftafel, waar de Statenbijbel naast stond, die de duidelijke sporen droeg van dagelijks gebruik. Op Zondag werd er bij de Bosbooms niet gewerkt. Het kunstlievende echtpaar heiligde den Dag des Heeren. Zondagsavonds ontvingen zij hun vrienden, doch het getal van bezoekers werd steeds kleiner. Velen van wie er vroeger kwamen, bijv. Cromer en Keller, trokken zich terug. Maclaine Pont schrijft: „Veel menschen heb ik er behalve de familie niet gezien; somtijds Mesdag of Bisschop; Haagsche letterkundigen als Vosmaer of Jan ten Brink ontmoette ik er nooit. Mevrouw Bosboom was hun te ouderwetsch".⁵⁾

Tot die haar trouw bleven behoorden Dr Beijnen, M. Nijhoff, Dr Gunning en Mevrouw Maclaine Pont.

Heemstede.

J. P. TAZELAAR.

²⁾ Busken Huet. Litt. Fantasiën en Kritieken. Deel II, blz. 86. In de uitgave C. G. N. de Vooijs & Staverman. Deel I, blz. 137.

³⁾ G. Brom. Romantiek en Katholicisme in Nederland. Deel I, blz. 204-206.

⁴⁾ Geciteerd door Dr J. ten Brink, t.a.p. blz. 60.

⁵⁾ Marius en Martin. J. Bosboom.

⁶⁾ Johanna W. A. Naber. Margaretha Wynanda Maclaine Pont, blz. 101.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

„Recht en billijkheden".

(Over goud-clausule e.a.)

I.

I. Op het eerste gezicht lijkt „De Reformatie" niet het blad, waaraan men direct denkt, indien men een bespreking over vraagstukken als goud-clausule e.d. wil beginnen. Inderdaad heeft het vraagstuk zoo veel kanten van zuiver technischen, n.l. wettelijken en economischen, aard, dat andere bladen zich beter leenen tot een meer gedegen behandeling. Een breede bespreking van die technische kanten van het vraagstuk is dan ook hier niet bedoeld.

De aanleiding tot de publicatie van de hier volgende beschouwingen is gelegen in een verslag van een vergadering, waarin een zeer bekend econoom uit ons land o.a. de goud-clausule behandelde en zich voorstander daarvan toonde. In het debat is toen door een „onzer" gezegd, dat juist door de rede van den inleider de goud-clausule e.a. hem antipathieker was dan ooit. Het door mij gelezen verslag was niet uitvoerig; er betaamt dus eenige voorzichtigheid in de beoordeeling van het standpunt ook van den hier bedoelden debater. Voorzichtigheidshalve noem ik daarom zijn naam nog niet. Evenwel, als deze debater zich aldus uitspreekt, mag worden aangenomen, dat zijn antipathie ook gegrond is op, wat wij zouden kunnen noemen, ethische bezwaren, ontleend aan de openbaarde wet van God.

Als deze grondslag aanwezig zou zijn en dus het Christelijk standpunt, door dezen hooggeachten debater ingenomen, hem tot zulk een visie en uitspraak dringt, dan mag het gewenscht heeten te dien aanzien klaarheid te krijgen. Want het is niet te bond gesproken, indien men stelt, dat velen, die met dezen debater niet anders willen dan in al hun gedragingen zich richten naar de wet Gods, van hem verschillen in de appreciatie van de goud-clausule, e.a. Tegenover zijn antipathie is bij anderen, waaronder ikzelf, nog wel eenige sympathie aanwezig voor hetgeen men, nu gemakshalve, onder den verzamelnaam „goud-clausule" samenvat en die zelfs meenen, dat het (ongeschreven) recht en de billijkheid daardoor gediend worden, terwijl dat recht en die billijkheid worden geschonden, indien men zich volkomen afzijdig tegenover zoo'n goud-clausule e.a. stelt.

II. a. Alvorens de merites en aanvaardbaarheid van zoo'n goud-clausule e.a. te kunnen bespreken, is het goed, eerst eenigszins te omschrijven, wat men met dit alles bedoelt, omdat anders zoo licht het gevaar bestaat, dat men langs elkaar heen praat.

De bovenbedoelde spreker besprak de vraag, of men in hypotheek-acten en soortgelijke overeenkomsten een goud-clausule moest opnemen.

In vroegere jaren (d.w.z. vóór 1914) dacht men vrijwel niet aan dit onderwerp. De belangstelling daarvoor is eerst ontstaan, toen in, maar vooral na den oorlog, de eene valuta na de andere duikelde. Men heeft aan die vermindering van de waarde van de munteenheid verbonden het woord „inflatie". (Over deflatie zal ik, om nu niet te uitgebreid te worden, hier maar niet spreken.)

Zulk een inflatie heeft men in haar heftigsten vorm gezien, o.a. in Duitschland, waar de Reichsmark in enkele jaren waardeloos is geworden. Iemand, die in 1913 een schuld aanging, kon in 1923 die schuld aflossen met een bedrag, dat in R.M. uitgedrukt, wettelijk een evengroot cijfer vertegenwoordigde, terwijl de innerlijke waarde van die som op de beide genoemde tijdstippen evenveel verschilde als de werkelijke waarde in 1913. De schuldeischers werden dus in zoo'n geval naar huis gestuurd met een aantal R.M., die alle koopkracht verloren hadden, die men daarom kon weggeven en practisch ook heeft weggegooid. Daar tegenover hielden de geldnemers een eigendom over, vrij van elke schuld, terwijl dat goed zelf zijn economische waarde behield. De functie van die goederen in het economisch verkeer kon dezelfde gebleven zijn; hun waarde, thans uitgedrukt in diezelfde bijna waardelooze R.M., kon een fabelachtige hoogte bereiken. De schuldeischer verarmde; de debiteur werd de „grand seigneur", maar een seigneur van somtijds nog onaangenamer gehalte dan vele O.W.-ers uit de jaren 1914-1918. De z.g. revalorisatie, door de Deutsche regering toegepast, heeft maar ten deele geholpen; ze is bovendien onzeker; men kan daaraan geen gedragslijn voor de toekomst vastknoopen.

Wat geweest is, kan zich herhalen. Niemand zal beweren, dat b.v. Duitschland niet opnieuw in een inflatietijdperk kan geraken. Het zal tegenover de meeste zijner buitenlandse schuldeischers dan in een andere positie staan dan in het verleden, omdat van de leeningen, in de laatste jaren aan Duitschland verstrekt, de aflossingsvoorwaarden wel zoo gesteld zijn, dat de Deutsche munteenheid hier geen, althans niet de eenige maatstaf is. Maar

afgezien van deze zuiver technische aangelegenheid, waarvan de waarde bovendien moet blijken, indien, wat niet te hopen valt, Duitschland opnieuw mocht ineensinken: dat er een kans op ineensinking bestaat en dat er ook een groote kans is op een nieuwe inflatie, wordt door slechts weinigen ontkend.

Wat elders is geschied, kan ook hier gebeuren. Wij zullen daarover nu op deze plaats niet breed spreken. Het is zeker niet de bedoeling om hier onnodig onrust te verwekken, maar het is evenmin verantwoord, elkander niet op mogelijke gevaren te wijzen.

Velen houden rekening met de mogelijkheid, dat er ook in ons land een inflatie zal intreden, al hoopt ook het overgrote deel van de Nederlanders, dat zij zal uithijven.

Daarom meenen dus ook hier te lande velen zich te moeten wapenen tegen de gevolgen van zulk een eventuele inflatie in ons land. Hoofdgedachte daarbij is, dat niet de eene partij een verschrikkelijk nadeel moet lijden, terwijl de andere partij een door niets gerechtvaardigd voordeel kan ontvangen. Indien de ramp van inflatie ook hier mocht ontstaan, dan dienen de gevolgen daarvan zoo veel mogelijk door het gansche volk te worden gedragen. Dit laatste wordt ook wel eens door de tegenstanders der goud-clausule geleerd. Er moet daarom in de redeneering van een der beide partijen een „missing link" zijn.

b. Hoe tracht men nu de onbillijke uitwerking van de inflatie tegen te gaan en een meer rechtvaardige oplossing tot stand te brengen?

Het woord „Goud-clausule" wijst reeds de richting aan, waarin door velen de oplossing is gezocht. Men stelde, dat het goud door de eeuwen heen een behoorlijk evenwicht in zijn economischen dienst heeft behouden en ging uit van de vooronderstelling, dat die positie ook in de toekomst wel ongeschonden zal blijven.

Men ging nu vaststellen, dat vandaag ongeveer 1650 Nederlandsche guldens besteed moesten worden voor 1000 gram fijn goud. Wanneer nu de positie van het goud in de wereldhuishouding niet verandert, maar de Nederlandsche gulden wel en i.e. in waarde vermindert, dan treedt in een stijging van den goudprijs in Nederlandsche guldens. Die goudprijs zou bijv. kunnen stijgen tot stel f3300. Hiermede zou dan vastgesteld zijn, dat op dat toekomstige tijdstip de waarde van de Nederlandsche munteenheid slechts de helft bedraagt van de tegenwoordige waarde; de schuldenaar zou dan verplicht zijn de nu geleende som (stel f10.000,—) t.z.t. af te lossen met een evenredig hooger bedrag (in ons geval dus f20.000,—).

Zooals thans in ruwe trekken gegeven, is het gemakkelijk te verstaan, wat men met de goud-clausule wil bereiken.

Nogmaals, men moet daarbij bedenken, dat de gewone economische goederen als huizen, schepen, machinerieën e.d., indien geen tegenwerkende oorzaken ontstaan, en dus alleen maar gerekend zou behoeven te worden met de waardeverandering van den Nederlandschen gulden, evengoed als de goudprijs zelf, automatisch met die verandering op en neer gaan. In het bovenbedoelde geval behoeven wij dus slechts te denken aan een opgaan van die prijzen. Een huiseigenaar, die vandaag zijn huis gewaardeerd ziet op f20.000,—, zal dus, indien geen andere oorzaken daaraanvens zich voordoen, tengevolge van de inflatie t.z.t. bijv. f40.000,— kunnen maken bij verkoop van zijn huis.

Indien men nu maar bedenkt, dat de geheele levensstandaard, zij het met horten en stooten, wordt ingericht naar guldens-van-inflatie, dan is het duidelijk, dat zulk een eigenaar ook geen nieuw voordeel ontvangt. Tenzij hij zijn hypotheekschuld zou kunnen aflossen met f10.000,—. Want deze 10.000 eenheden hebben nu minder koopkracht dan de 10.000 eenheden, welke hem jaren geleden werden geleend. De huiseigenaar zou zich hier verrijken ten koste van zijn geldscheiter. Door middel van de goud-clausule hoopt men te verkrijgen, dat beide partijen in gelijke conditie blijven.

c. Dat de goud-clausule geen onverdeelde instemming ontvangende heeft, vond allereerst zijn oorzaak in de moeilijkheden, welke men ontvond bij het ontwerpen van een formule, die voldoende waarborgen geeft, dat men het beoogde doel ook inderdaad bereikt. Wij zullen hier op al deze technische bezwaren niet ingaan. Slechts zij, meer terloops, het volgende aangestipt.

Wat met het zilver is gebeurd, n.l. een ontwrichting van de markt door plotselinge vergroting der productie enerzijds en anderzijds verandering in den muntstandaard van verschillende landen, waardoor het zilver als internationaal betaalmiddel zijn praktische betekenis reeds gedurende vele jaren heeft verloren, zou ook met het goud kunnen geschieden. Er zijn inderdaad reeds ernstige besprekingen gevoerd, zij het voorlopig nog maar van theoretischen aard, waarin gepleit werd voor, wat men zou kunnen noemen, de onttroning van het goud. Men voelt, dat zoodra zooiets plaats vindt, de daarna ontstane noteringen van het goud een geheel andere basis dan de tegenwoordige krijgen. Bovendien: de ontwrichting van de economische verhoudingen in het leven der volkeren

onderling formeel prijzen in gaan mis Al dez goud-clat is denkb landsche vang die de goudt daar dat wijze de lossen.

d. Naa tande co clausule ook een den goud van de v ven reeds afgedacht kende oc nu te be hypothee goed opn denaar bi een even spronkelj zal betak naar huis dens, die de huisei sitie inne huis, eve bovendien doordat aantal in

's Grav

Ook De Paden" ni

Wij k dit boek is, maar gevoel v kan we Gedacht bevreesd tuerze" geeft v nemen de ouds

Inzake (

Aan d van der en Gods is er g maken t laatste t poging t dan voll de grov de apost opgevan Heilig Ubbink nng we zelf de gesproke daarmed

Inzake (

Ook b kander en een van de Maar wi voor roc achen v een orgz levensw tijk sys Gods W

In „Nieu lijk standj „v. D.":

We be ten juist het heer Kerken procedur Aan d alle besc ning ner op men tot een de schrij woordke dichtert logise vermoed heid wel ven kijk te begri satiebew